

PROGRAMÉRTÉKELÉS A 2000. ÉVI MAGYARORSZÁG–AUSZTRIA PHARE CBC KISPROJEKT ALAP PÉLDÁJÁN

(Program Evaluation – Case of Hungary–Austria Phare CBC
Small Project Fund 2000)

LADOS MIHÁLY

Kulcsszavak:

határ menti együttműködés programértékelés

A magyar–osztrák határtérségben a határ menti kapcsolatok fejlődését nagymértékben segíti, hogy az Európai Unió kiemelten foglalkozik határ menti térségek, mint jellemzően elmaradott térségek támogatásával. A tagországokon belül Interreg, míg az EU-határok mentén a nem tagországok számára a Phare CBC program támogatja a határon átnyúló kezdeményezések megvalósítását. A kapcsolatok sűrűsödése, mélységének és sokszínűségének növekedése az egymásmellettségtől az integrált régió irányába mozdíthatja el az államhatárokkal elválasztott térségeket. A program Unión belüli sikeres megítélését jelzi, hogy a 2007–2013-as program időszakban a megszűnő Községi Kezdeményezések szintjéről a Strukturális Alapok célterületei közé kerülnek a határ menti együttműködések. Szükséges annak áttekintése, hogy az egyes programok mennyiben segítik az integrálódás folyamatát. Jelen tanulmány a 2000. évi Magyarország–Ausztria Phare CBC Kisprojekt Alap ex-post típusú értékelésével kísérleti megragadni ezt a folyamatot. Az elemzési keretet a program és projekt szintű relevancia, koherencia, hatékonyság, hatásszűrés és fenntarthatóság vizsgálat adja. A tanulmány kiemelt figyelmet fordít a projektek keretében megvalósuló határon átnyúló partnerségre.

Az MTA Regionális Kutatások Központja Nyugat-magyarországi Tudományos Intézete „A határmentiségtől az integrált határrégióig” című kutatás keretében a társadalmi és gazdasági élet számos területén vizsgálja a magyar–osztrák határ menti kapcsolatok evolúcióját az elmúlt másfél-két évtizedre visszatekintve. A nyolcvanas évek közepétől a határok nyitottabbá válásával a korábbi természetes kapcsolatok az élet minden területén újraéledtek.

A kapcsolatok erősödését, új együttműködési rendszerek kialakítását segítette Ausztria EU-csatlakozásával a Magyarország nyugati határszakaszára megnyíló Interreg–Phare CBC program. A magyar fél – Győr–Moson–Sopron, Vas és Zala megye pályázati kedvezményezettjei – számára évente meghirdetésre került program nagyobb és kisebb projektek megvalósítását egyaránt támogatta. *A közvetlen, helyi közösségek és szervezetek közötti kapcsolatok alakulásában a Phare CBC Kisprojekt Alap kiemelkedő szereppel bír. A nagy, jelentős forrást lekötő projektek területileg nagyobb térségekre fejtik ki hatásukat, ugyanakkor csekély partnerséget generálnak, illetve a partnerség jellemzően a magasabb politikai és igazgatási szintek között működik. A kisprojektek azonban nagy számuk és változatos tartalmuk miatt sokkal inkább segítik a kapcsolatrendszer bővülését, sokszínűségét.*

A 2000–2006 közötti európai uniós programidőszakban ez a folyamat még erőteljesebbé válhat, hiszen a Phare CBC Kisprojekt Alap pályázatok alapvető kiválasztási szempontjai közé emelkedett a határ túloldalán lévő partner bevonása a projektbe. Ez a korábbi partnerségi nyilatkozatot aláíró kapcsolatról a valódi partnerség szintjére emelheti a projektek fejlesztésén és megvalósításán keresztül létrejövő együttműködések. Ennek tesztelésére a 2000. évi Magyarország–Ausztria Phare CBC Kisprojekt Alap kínálkozik megfelelő esettanulmányként.

Célok, a feldolgozás módszere

Az esettanulmány általános célja az Ausztria–Magyarország Interreg IIIA – Phare CBC 2000–2006 program közbenső értékelése, a 2000. évi Magyar–Osztrák HU001503 Phare CBC Kisprojekt Alap megvalósulásának program és projekt szintű elemzésén keresztül (ex-post értékelés). A közvetlen feldolgozást végző Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Területfejlesztési Kutatási Központ (BMGE TKK) és a megbízó VÁTI Kht. Nyugat-dunántúli Képviselői Úttörő Szerepre vállalkozott, hiszen ez volt az első ilyen jellegű munka Magyarország európai uniós támogatásainak felhasználása során.

A 2000. évi Kisprojekt Alapot értékelő tanulmány közvetlen célja annak vizsgálata, hogy a program céljainak érdekében mozgósított inputokkal (pénz, humán erőforrás, kapacitásépítés, képzés) megvalósultak-e annak tervezett kimenetei, eredményei, hatékonyan kerültek-e ezek az eszközök felhasználásra, és a célok, eredmények elérése érdekében történt lépések hatásosak voltak-e. Az EU-ban használt értékelési módszerek (ex-ante, közbenső, ex-post) egy egységes szempontrendszer mentén vizsgálják az adott programot. Ezek főbb elemei a relevancia, a koherencia, a hatékonyság, a hatásosság és a fenntarthatóság.

A *relevancia* vizsgálata arra keresi a választ, hogy a Kisprojekt Alap célkitűzései mennyire válaszoltak a határrégió igényeire, hogyan illeszkednek a tágabb támogatási környezet célrendszerébe.

A Kisprojekt Alap *koherenciáját* vizsgálva a program egyes elemeinek (kimenet eredmény, cél, hatás) összhangjára, egymásra épülésére kell kitérni.

A program *hatékonyságának* mérésénél az alábbi kérdésekre keressük a választ:

- Teljesült-e a legkisebb költség elve?
- Azonos költség mellett el lehetett-e volna érni egy jobb eredményt?

Kitértünk arra, hogy a programvégrehajtó menedzsment működése mennyire segítette a program *hatásosságát*, azaz hogy a pályázat meghirdetése, külső kommunikációja mennyire volt hatásos, illetve, hogy milyen képzést, tájékoztatást, ismertetőt kaptak a kedvezményezettek, ezeknek mi volt a program hatásosságát fokozó ereje. A hatásosság témakörénél vizsgáltuk, hogy a program outputjai, eredményei mennyire szolgálják a Kisprojekt Alap céljainak elérését.

Lényeges elemzési szempont a *fenntarthatóság* vizsgálata: a szervezet életében milyen változást hozott a projekt megvalósítása, mennyire rendelkeznek humán és pénzügyi kapacitással a projekt outputjainak működtetésére, újbóli megismétlésére.

A vizsgálatok a fenti kereteken belül projekt szinten kitértek a *partnerkapcsolatok* értékelésére is: a projektgazdák milyen szinten vonták be a projekt megvalósításába a külföldi partnert, illetve hogyan tervezik a partnerkapcsolat további alakulását.

Az elemzések a 2000. évi Kisprojekt Alaphoz kapcsolható (programdokumentumok, projektleírások, elemzések, pályázati felhívások stb.), illetve a pályázatadás és a programvégrehajtás során keletkező (logikai keretmátrix, projekt-zárójelentések) dokumentumok, valamint a programértékelést végző BMGE TTK által készített elsődleges adatfelvételek (programmenedzsmint fókuszcsoporthoz és személyes interjúk, projektgazdáktól személyesen lekérdezett kérdőívek) feldolgozására támaszkodnak.

Előzmények

Kelet-Közép-Európa államaiban a rendszerváltásokat követő demokratizálódási folyamatokkal, a határok nyitottabbá válásával és a „Vasfüggöny” megszűnésével gyors fejlődésnek indultak a *határ menti együttműködések*. Ezen országok integrációs folyamatának felgyorsulásával lényeges kérdéssé vált a tagjelölt országok és a tagországok közös határvidékén tapasztalható jelentős gazdasági különbségek feloldása, és a köztük lévő együttműködések dinamizálása.

Az *Európai Unió külső határaihoz kapcsolódó térségek felzárkóztatására* indította el az Európa Tanács 1994-ben a csatlakozásra váró országok EU-határterületein a – Nemzeti Phare-programnak részét nem képező – *Phare CBC* (Cross-Border-Cooperation) programot. A Phare CBC program célterülete az érintett országok NUTS III szintű területi egységei. Ausztria 1994. évi EU-taggá válásával elsőként az osztrák–magyar határszakasz megyéi kerülhettek be a programba: a közvetlenül uniós határon elhelyezkedő Győr-Moson-Sopron és Vas megye, valamint a magyar–osztrák–szlovén hármashatár térség részeként Zala megye. Így az 1995–1999-es időszakot átfogó *Magyarország–Ausztria Phare CBC Indikatív Program* kedvezményezettjei az említett három megye területén működő szervezetek lettek.

A program öt prioritás fejlesztésére koncentrált, melyek a következők:

- 1) regionális tervezés,
- 2) műszaki infrastruktúrafejlesztés,
- 3) gazdaság- és turisztikafejlesztés,
- 4) humán erőforrás-fejlesztés,
- 5) környezet- és természetvédelem.

Az 1995-ben induló program eddigi története során – az 1998-as évet kivéve, amikor nem volt pályázati alap¹ – a magyar–osztrák határszakaszon minden évben biztosítottak pályázati keretet, összesen 42 millió euró értékben. A program a 2000–2006 közötti új programidőszakban *Ausztria–Magyarország Interreg IIIA – Phare CBC programként* folytatódott, megtartva az előző programidőszak prioritásait. A programidőszakon belül *évi 10 millió eurós keret* felhasználásával számolhattak a potenciális kedvezményezettek. Mindkét időszakot tekintve az egyes években, egyfajta forráskoncentrációt biztosítva, más-más prioritásokra esett a támogatások súlypontja.

1995-ben a turizmus, a közlekedésfejlesztés és a gazdaságfejlesztés mellett a természet- és környezetvédelmi, valamint a humán erőforrás-fejlesztési projektek támogatottsága volt a legmagasabb. 1996-ban a humán erőforrás és turizmus projektek száma dominált, de a keretösszegeből nagyjából egyformán részesedett a gazdaság-, a közlekedés-, a természet- és környezetvédelem, a turizmus és a vízgazdálkodás-infrastruktúra fejlesztése. 1997-ben a gazdaságfejlesztési projektek részesülhettek a legnagyobb arányú támogatásban, 1999-ben viszont a forrás legnagyobb részét ismét közlekedésfejlesztésre fordították.

Az eddigi Phare CBC programok keretében *darabszámban a humán erőforrás-fejlesztés és a turizmus* típusú projektek nyertek legtöbbször támogatást. Jelentős *különbség* tapasztalható a *nagy- és kisprojektek arányában*. Előbbiek között legnagyobb számban a gazdaságfejlesztési és a közlekedés-fejlesztési (főként településközpontú és megközelítő utak) projektek szerepeltek. Ezzel szemben – a projektek számarányát meghatározó – kisprojektek esetében a humán erőforrás-fejlesztés (nyári egyetemek, konferenciák, képzések) és turizmus típusú (rendezvények, kiadványok) projektek domináltak.

A támogatás *összegét tekintve legnagyobb* arányú támogatásban – magas költségvonzatuk miatt – a *közlekedésfejlesztési projektek* részesültek, míg a kisprojektek között a számuk szerint is meghatározó humán erőforrás-fejlesztés típusú projektek támogatása volt a legszámottevőbb. Legkisebb volt a ráfordítás a regionális fejlesztés és tervezés típusú projektek esetében (térségfejlesztési stratégiák, területfejlesztési programok), noha legalacsonyabb számban az egyéb infrastruktúrafejlesztési projektek szerepeltek.

A Phare CBC, a határ menti együttműködési programok keretén belül elkülönített *speciális támogatási forma* a *Kisprojekt Alap*, amely elsősorban a kisméretű helyi és közösségi kezdeményezések felkarolására és támogatására szolgál.

A Kisprojekt Alapról

A Phare CBC Kisprojekt Alap (Small Projects Fund) *átfogó célja* az integrációs folyamat elősegítése a határtérség helyi szereplőinek bevonásával, fenntartható együttműködési hálózatok kiépítésének ösztönzése és elősegítése, a helyi és regionális szereplők projektmenedzsment kapacitásainak és képességeinek fejlesztése.

A Kisprojekt Alap kulcsfeladatai – összhangban a Közös Programozási Dokumentummal és a 2760/1998 számú Bizottsági Rendelettel – a következők:

- *A határ menti régióban helyi és regionális szereplők között fenntartható együttműködési hálózatok kialakításának ösztönzése és támogatása;*
- *A helyi szervezetek támogatása a határ menti régió projektjeinek kifejlesztéséhez és megvalósításához szükséges képességek és kapacitások fejlesztése terén;*
- *Közös projekt megvalósítási struktúra kidolgozása a történelmileg és kulturálisan különböző régiók egyesítésével.²*

Ezeknek a céloknak az eléréséhez a Kisprojekt Alap egy *rugalmasabb támogatási rendszer* kidolgozásával járult hozzá. Az 1995–1999-es programozási periódusban a Phare CBC programokon belül a Kisprojekt Alap volt az egyetlen támogatási eszköz, amelynek végrehajtása decentralizáltan, helyi szinten működött. A programmenedzsment feladatokat ez esetben a Phare CBC Soproni Irodája látta el, míg a projektek megvalósítását közvetlenül a kedvezményezettek végezték. A nagyprojektek esetében a programmenedzsment a Phare CBC Programiroda központjában valósult meg, míg a projektmenedzsment egy EU-tagországban működő keretszerződő szervezetten keresztül működött.³

Egy projekt esetében az *igényelhető támogatás* minimálisan 1 000 euró, maximálisan pedig *10 ezer euró* volt az 1995-ös és 1996-os programévekben. Ezt követően a támogatás maximális összege *50 ezer euróra* emelkedett (vagyis 1 000 és 50 ezer euróra pályázhattak az 1997-es és 1999-es program keretében a jogosult szervezetek). Az 50 ezer eurós összeg nem csupán pénzügyi-támogatási határt jelentett, hanem a végrehajtás és a megvalósítás eljárásrendjében is határköként működött.

A 2000-tól indult új programidőszakban általános szabályként 50 ezer euróban határozták meg a Kisprojekt Alap maximális támogatási mértékét. A programmenedzsment feladatait a VÁTI Területfejlesztési Igazgatóság Nyugat-dunántúli Regionális Képviselőlete látja el.⁴

A 2000. évi Magyarország–Ausztria Phare CBC Kisprojekt Alap általános jellemzői

A 2000-tól indult új Phare CBC programidőszakban a Kisprojekt Alap keretében a jogosult földrajzi területet Ausztriában és Magyarországon a következő határ menti régiók alkotják:

- Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyék a magyar oldalon
- Burgenland és Bécs tartományok, valamint a csatlakozó NUTS III régiók Alsó-Ausztriában: Niederösterreich Süd és Wien Umland-Süd

A 2000. évi Magyarország–Ausztria Phare CBC Kisprojekt Alap szerves folytatása az 1995–1999 közötti Magyarország–Ausztria Interreg IIA – Phare CBC programnak. A 2000–2006 közötti Magyarország–Ausztria Interreg IIIA – Phare CBC program nyitó évi keretének felhasználására meghirdetett Kisprojekt Alap a korábbiakhoz képest nagyságrendjét tekintve jelentősen megváltozott. A hét évet átfogó programozási dokumentum prioritásaival összhangban, döntően a határon átnyúló közvetlen emberi kapcsolatokat támogató program felhasználható forrásait és lehetséges tevékenységeit tekintve lényegesen meghaladta a korábbi kisprojekt alapok lehetőségeit. Egyrészt a pályázható keret nagysága hétszeresére, másrészt az egyes projektek maximális támogatási kerete hatszorosára növekedett.

Az 1995–1999-es programidőszakban a Kisprojekt Alap kerete 285 és 500 ezer euró között változott. A 2000–2006-os időszak közös programozási dokumentuma lényegesen többet, az éves keret 20%-át, évi 2 millió eurót szánt a határ menti szervezetek

közvetlen együttműködését segítő akciókra 2000 és 2002 között. A pályázati kiírások eddig minden évben ennél kisebb összegre vonatkoztak (1. táblázat).

1. TÁBLÁZAT

*A Magyarország–Ausztria Phare CBC Program Kisprojekt Alap jellemzői,
1995–2002*

*(Characteristics of Hungary–Austria Phare CBC Programme Small Project Fund,
1995–2002)*

Program			Phare	Szerződés- sel lekötött keret (ezer EUR)	Felhasznált	Fel- haszná- lás aránya (%)	Projekt száma	
megneve- zése	kibocsá- tása	befeje- zése					(a)	(b)
HU9502-06	1997	1999	360,0	363,755	313,605	87,1	165	53
HU9610-06	1998	1999	285,1	285,000	260,858	91,5	185	45
HU9701-06	1999	2000	300,0	300,000	274,069	91,4	215	46
HU9913-03-01	2000	2002	500,0	500,000	461,032	92,2	143	39
HU0015-03	2001/12	2003/12	3.500,0 ¹	3.353,458 ²	2.440,501 ³	70,2	98	36 ²
HU0108-03	2003/03	2004/11	930,0	924,518	..	..	53	24
2002/000-317-03	2004/04	2005/11	1.263,0	914,898	..	..	..	32
2003/004-575-03	2005/03	2006/11	1.000,0	..	..	..	..	..
<i>Összesen</i>			<i>8.138,1</i>	<i>6.641,629</i>	<i>3.750,065</i>	<i>84,4⁴</i>	<i>859</i>	<i>275</i>

(a) Beadott pályázatok száma; (b) Szerződött projektek száma

¹ A pályázati felhívás 1.860 ezer eurós keretösszeget tartalmazott. A nagyprojekteknél felszabaduló források reallokációjával a keretösszeg 3.500 ezer euróra emelkedett.

² A Phare CBC támogatás eredeti szerződési értéke 3.417.929 euró volt, amely 37 projekt között oszlott meg. Felsőcsatár Község Önkormányzata visszalépett a „*Határon átnyúló vashegyi utak műszaki terveinek elkészítése*” c. projekt megvalósításától. Ezáltal 64.471 euróval csökkent a szerződéssel lekötött keret.

³ Három projekt elszámolása még nem fejeződött be, ezek Phare támogatás tartalma 772.825 euró.

⁴ Csak a már befejeződött programok keretösszegéhez viszonyítva.

Forrás: VÁTI TFI jelentések, VÁTI TFI Nyugat-dunántúli Regionális Képviselő.

A 2000. évi Kisprojekt Alap *rendhagyónak* tekinthető, mivel a támogatás felső határa jelentősen meghaladja az általánosan alkalmazott 50 ezer eurós mértéket. A 300 ezer eurós támogatási határ már egyfajta átmenetet, kísérletet biztosíthatott a nagy (2 millió eurót meghaladó) projektek helyébe lépő, és az Interreg programhoz közelebb álló ún. „Támogatási konstrukció” (Grant Scheme) típusú támogatási rend-

szerhez. Szintén eltért a kiírás a szokásostól abban, hogy a kedvezményezettek számára lehetőség nyílt *kisléptékű építési beruházások* megvalósítására is. Ez a regionális végrehajtási menedzsment számára is jelentős kihívást jelentett, hiszen az ekkora léptékű projektek kezelését eddig a szervezet központjában, Budapesten látták el.

A 2000. évi Kisprojekt Alap pályázati felhívása 2001. december közepén jelent meg, 2002. február 28. 16 órai beadási határidővel. A megadott határidőre 98 *pályázat* érkezett be a soproni Képviselőre (2. táblázat). Hat pályázó a határidő lejárta után nyújtotta be anyagát, amelyek már nem kerülhettek értékelésre. Az alapvető megfeleléségi vizsgálatok és a hiánypótlást követően 73 *pályázatot értékelte* 2–2 független szakértő. Az általuk készített értékelések alapján az Értékelő Bizottság két körben⁵ 37 *projekt támogatását* hagyta jóvá 3 418 ezer euró értékben. Ez a rendelkezésre álló keret 97,8%-át kötötte le.

2. TÁBLÁZAT

A 2000. évi Magyarország–Ausztria Phare CBC Kisprojekt Alap programkiírásra beérkezett pályázatok megoszlása (formailag megfelelt pályázatok)⁶
(Distribution of Incoming Applications for Hungary–Austria Phare CBC Programme Small Project Fund in 2000 (Formally Acceptable Applications))

		I. keret	II. keret	Összesen
Támogatott projektek	pályázati keretösszegekből	13	7	20
	reallokált keretösszegekből	12	5	17
<i>Támogatott projektek összesen</i>		25	12	37
Nem támogatott projektek		19	17	36
<i>Mindösszesen</i>		44	29	73

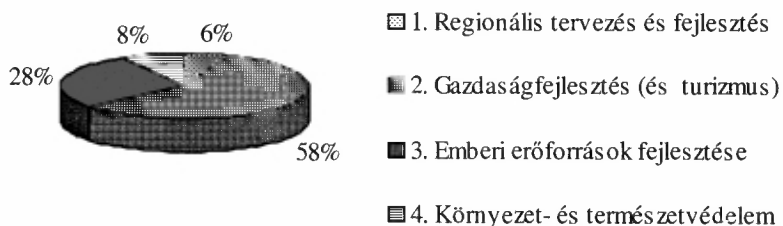
Forrás: VÁTI TFI Nyugat-dunántúli Regionális Képviselőlet.

A támogatási döntést az EU Bizottság Magyarországi Delegációja 2002. augusztusban hagyta jóvá. A kedvezményezettekkel a Szerződő Hatóság 2002. szeptember–november folyamán kötött szerződést. A folyamat időbeni elhúzódása a pályázatban kiírt 18 hónapos futamidőt 10–12 hónapra szűkítette, amely az építési komponenset tartalmazó projektek esetében veszélyeztette azok időbeni megvalósítását. A „második körben” jóváhagyott projektekkal 2003. januárban szerződtek. Számukra mindössze 8–9 hónap maradt a megvalósításra.

A támogatott projektek megoszlása a programban meghirdetett *intézkedési területek* között igen egyenlőtlen (1. ábra). A 36 projekt több mint fele (58%-a) a gazdaságfejlesztési intézkedési területre tartozott. Ez tovább növeli ennek az intézkedésnek a dominanciáját, mivel az előző programidőszakban a projektek 44%-a tartozott gazdaság- és turizmusfejlesztés témakörébe. A következő legfontosabb intézkedést, az emberi erőforrás-fejlesztést a projektek további 28%-a célozta (az előző időszakban 33% volt az aránya). Így a további két prioritási szektorra viszonylag kevés projekt jutott, részarányuk az összes támogatott projektben mérséklődött az előző programidőszakhoz képest: a környezet- és természetvédelem 13-ról 8%-ra, a regionális tervezés és fejlesztés 8-ról 6%-ra.

1. ÁBRA

*A projektek megoszlása intézkedési területek szerint
 (Distribution of Projects According to Measuring Fields)*

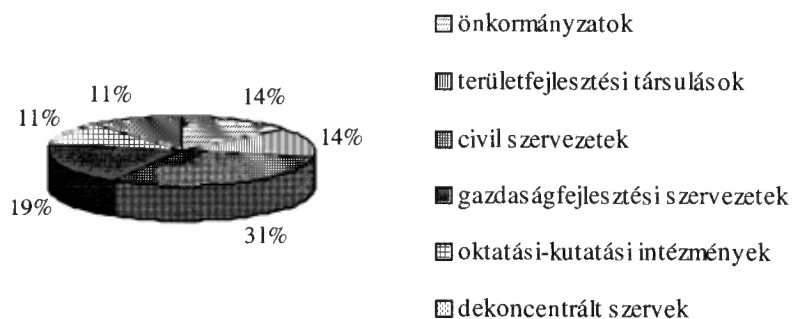

Forrás: VÁTI TFI Nyugat-dunántúli Regionális Képviselő.

A kedvezményezett szervezetek típusuk, jogi státuszuk tekintetében az alábbi csoportokba oszthatók (2. ábra): gazdaságfejlesztési, valamint egyéb civil szervezetek az összes gesztor felét teszik ki (összesen 18 projekt). A második legnagyobb számban megjelenő csoport az önkormányzatok és társulásaik (összesen 10 projekt). Emellett fontos pályázói kört jelentenek még az oktatási-kutatási intézmények, valamint a dekoncentrált állami szervek (4–4 projekt). Az előző programidőszakkal összevetve felére esett vissza az önkormányzatok aránya a projektgazdák között, de kismértékben (3 százalékponttal) mérséklődött az önkormányzati térségfejlesztési társulások súlya is. Ugyanakkor 20%-kal nőtt a civil szervezetek, és duplájára emelkedett a gazdaságfejlesztési szervezetek sikeres projektjeinek aránya.

2. ÁBRA

*A projektgazdák jogi forma szerinti megoszlása
 (Distribution of Project Owners According to Legal Status)*

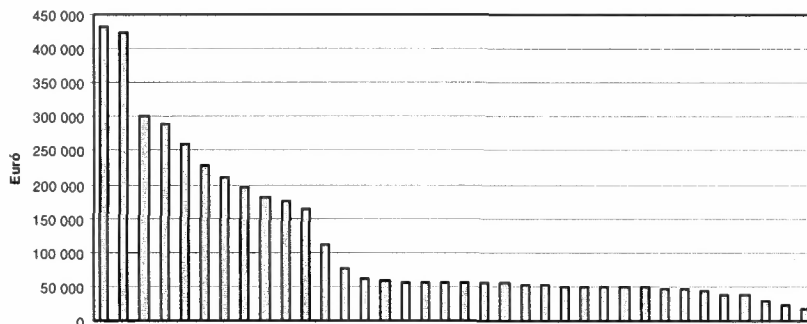
Forrás: VÁTI TFI Nyugat-dunántúli Regionális Képviselő.

A projektek nagyságrendje többségében a beruházási elemet nem tartalmazó projektekre elnyerhető 50 ezer eurós támogatási összeghez igazodott (3. ábra): a teljes projektköltség az esetek több mint felében (53%) 40 ezer és 77 ezer euró közé esett, 6 projekt költségvetése nem érte el a 40 ezer eurót, a maradék 11-é viszont a

110 ezret is meghaladta. A legnagyobb szabású projektek kerékpárút építéshez kapcsolódtak, amelyek a maximális 300 ezer eurós támogatás igénybevétele mellett 425, illetve 433 ezer eurós teljes beruházás értéket képviseltek.

3. ÁBRA

*A projektek eloszlása a teljes projektköltség alapján
(Distribution of Projects by the Total Project Expenses)*

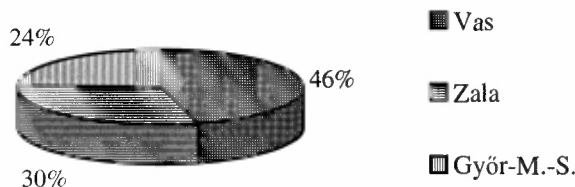

Forrás: HU0015-03 program támogatási szerződések.

A nyertes pályázó szervezetek székhelyének földrajzi megoszlása nem teljesen egyenletes. Amint azt a 4. ábra is mutatja, a gesztorok közel fele Vas megyei, amely a sikeres vasi pályázók további erősödését jelzi a régió belül. Zala tartja közel egyharmados részarányát a sikeres pályázatok összességében, míg Győr-Moson-Sopron részesedése közel 30%-ról 24%-ra esett vissza. Emellett lényeges az is, hogy a nagyobb projektméretek lehetősége a pénzügyileg erősebb szervezeteknek kedvez. Így a sikeres pályázatok jelentős koncentrációja tapasztalható a nagyobb település javára. A projektek pontosan fele a megyeszékhelyeken valósult meg: 10 Szombathelyen, 4–4 Győrben illetve Zalaegerszegen.

4. ÁBRA

*A projektek megyék szerinti megoszlása
(Distribution of Projects by Counties)*

Forrás: VÁTI TFI Nyugat-dunántúli Regionális Képviselőlet.

Relevancia

Az Magyarország–Ausztria Phare CBC programok átfogó célja, hogy az osztrák–magyar határrégió integrációja gazdasági, társadalmi, kulturális téren növekedjen. Ezen belül a határon átnyúló intézményi struktúrák és hálózatok elnevezésű prioritás célja: a belső potenciálok határon átnyúló mobilizációja, a határon átnyúló együttműködési struktúrák hatékony fejlesztése és megvalósítása, széleskörű elfogadottság és részvétel a határ menti kapcsolatokban. A 2000. évi Kisprojekt Alap a határrégió integrációját, az együttműködési struktúrák fejlesztését úgy kívánja elérni, hogy határon átnyúló együttműködések megerősítését és újabb együttműködési kapcsolatok létrehozását célozza meg az alábbi területeken: regionális tervezés és fejlesztés, gazdaságfejlesztés és együttműködés, ideértve a turizmust is, emberi erőforrások fejlesztése, környezet- és természetvédelem. Az előbbiekről tükrében a 2000. évi Kisprojekt Alap célja releváns az Magyarország–Ausztria Phare CBC Program céljával és ezen belül az intézményi struktúrák és hálózatok elnevezésű prioritással.

A határrégió erősségei, lehetőségei jó kiindulópontot jelentenek a 2000. évi Kisprojekt Alap céljainak megvalósítására a már meglévő és az újonnan alakuló határon átnyúló együttműködések erősítésére és intézményesítésére. A támogatási eszközökkel való lehetőséget adnak rurális, elmaradottabb térségek számára is a fejlesztési források elnyerésére, ezzel csökkentve a regionális különbségeket. A 2000. évi Kisprojekt Alap olyan térségekben, illetve szervezeteknél indított el fejlesztési folyamatokat, amelyek eddig nem, vagy nehezen tudtak más forrásokhoz hozzájutni. Ugyanakkor a 2000-es Kisprojekt Alapból pályázó projektek mintegy fele a megyeszékhelyeken, vagy környékén valósult meg. Ez várható volt, hiszen támogatási források többségét az erősebb anyagi és humán kapacitással rendelkező térségek képesek felhasználni.

A saját erő arányának megszabása, a természetbeni hozzájárulás elfogadása segítheti a csekély szabad forrással rendelkező szervezeteket. A nyertes pályázók háromnegyede élt a természetbeni forrás felhasználásának lehetőségével. Hat szervezet a teljes önrészt természetbeni hozzájárulásból biztosította. Az építési komponenst is tartalmazó projektek esetében a saját erő részaránya 25% volt, amelyet kizárólag készpénzben biztosíthatott a kedvezményezett. Összesen a projektek egy tizede, 3 projekt tartalmazott építési komponenst (is). A 2000. évi Kisprojekt Alap céljai összességében illeszkednek a határrégió és ezen belül a Nyugat-dunántúli régió fejlesztési igényeihez.

A 2000. évi Kisprojekt Alap szempontjából három, területileg döntően ugyanerre fókuszáló területfejlesztési dokumentum tekinthető meghatározónak:

- A Magyarország–Ausztria Interreg IIIA – Phare CBC Közös Programozási Dokumentum 2000–2006;
- A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési stratégiája 2000–2006;
- West/Nyugat Pannónia Euréció Jövőképe.

Az első két dokumentum közel azonos időszakban készült. A programkészítőket tekintve, egyes szereplők személyi átfedése miatt erős ezen dokumentumok összhangja. A Nyugat-dunántúli régió 2000–2006-os programidőszakra – 1999 és 2001 között – készített területfejlesztési stratégiája egy közép-európai szinten versenyképes régió jövőképét vetíti előre. Ennek megvalósulását alapvetően az emberi erőforrások és az innovációs környezet fejlesztésén keresztül kívánja elérni. Ugyanakkor hangsúlyt helyez a természeti és környezeti egyensúly fenntartására és a régió belüli területi egyenlőtlenségek kezelésére is. A stratégiai célok elérése annál hatékonyabb, minél jobban kialakul a megvalósítás során egyfajta regionális tudatosság és regionális identitás. Ebben kulcsszerepe van a programon belül a „Régióépítés” c. prioritásnak, amelyben önálló intézkedésként jelenik meg a határ menti együttműködés „Kézfogás” címen. Ennek az intézkedésnek az akcióterületei között kiemelt szerepet kap az Ausztria–Magyarország Interreg IIIA – Phare CBC program. Mivel a régióstratégia egyik fontos inputja volt a 2000–2006-os programidőszakra szóló közös programdokumentum, ez önmagában is biztosítja a folyamatos összhangot az egyes évek Phare CBC pályázati kiírásai és a regionális stratégia között.

2002–2003 folyamán elkészült a programterület magyar oldalát teljes egészében, az osztrák oldalon pedig Burgenlandot magába foglaló West/Nyugat Pannónia Euréiós jövőképe is. A dokumentum alapjaiban támaszkodik mind a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési stratégiájára, mind Burgenland 2000–2006-os programidőszakra szóló regionális operatív programjára és az ezekkel összhangban készült közös programozási dokumentumra. Ezek együttes hatásaként a Phare CBC-s és az euréiós célkitűzések összhangban vannak.

A project fiche-ben leírt közvetlen cél egyértelműen megfogalmazódott a 2000. évi Kisprojekt Alap pályázati felhívásában, biztosítva ezzel annak lehetőségét, hogy a projektek célkitűzései is megfeleljenek a Kisprojekt Alap, s így a Magyarország–Ausztria Interreg IIIA – Phare CBC program célkitűzésének. Egy program célkitűzését a benne megvalósuló projektek átfogó, hosszú távú célkitűzéseinek tükrözniük kell. A 2000. évi Kisprojekt Alap esetében – a logikai keretmátrixok felülvizsgálata és átdolgozása után⁷ – a projektek átfogó célkitűzéseinek 80%-a egyértelműen illeszkedik a Kisprojekt Alap célkitűzéséhez. A maradék 20% esetében túl általánosra sikeredett az átfogó célkitűzés megfogalmazása. Ez esetben többnyire egyszerűen a „határ menti együttműködéshez való hozzájárulást” fogalmazták meg átfogó célként.

A projektek közvetlen céljai az alábbi kategóriákba sorolhatók:

- Közös kultúrkinccs ápolása, fejlesztése, felkutatása
- Vállalkozások együttműködésének elősegítése, beszállítói hálózat létrehozása
- Közös, főleg turisztikai termék fejlesztése, kialakítása
- Európai uniós ismeretek, modellek adaptálása, know-how átvétel, tapasztalat-cserék
- Közös problémákon, megoldásokon való gondolkodás, közös fejlesztések előkészítése
- Civil, kutató szervezetek közötti együttműködés alapjainak megteremtése, hatékonyságának fejlesztése, hálózatépítése.

A projektszinten a kedvezményezettek 74%-a úgy látja, hogy teljes mértékben sikerült elérnie a kitűzött célját. A 26%-uk úgy érzi, hogy csak részben teljesült a projekt célja.

Koherencia

A program tervezése a Kisprojekt Alap szokásos tervezési metodikáját követte annak ellenére, hogy az eredetileg felhasználásra szánt támogatási keret is az előző Kisprojekt Alap négyszerese volt. Menet közben ez a bővebb támogatási keret is közel megduplázódott. A támogatási maximum emelése 300 ezer euróra, és az építési komponens beágyazása a rendszerbe lehetővé tette a korábbinál nagyobb költségvetésű projektek megvalósítását. A projektleírás szövegezése azonban nem követte a kitágult lehetőségeket, és továbbra is csak a viszonylag kisebb támogatási igényű, a közvetlen emberek közötti kapcsolatok segítését tűzte célul. Előrevetítette nagyszámú új projektgazda megjelenését, akik számára problémát jelenthet a Phare szabályokat alkalmazó projektmenedzsment, eljárási szabályok biztosítása. Ugyanakkor nem érzékelte akadályozó tényezőként a programmenedzsment szűkös kapacitását a jelen Kisprojekt Alappal kapcsolatban, és az egyre több párhuzamosan futó Phare CBC programból adódóan megsokszorozódó feladatot.

Releváns döntés volt a támogatás felső határának 300 ezer euróig történő növelése, és az építési komponens lehetővé tétele. Az első elem egyfajta felkészülési lehetőséget biztosított az Interreg IIIA programban szokásos projektméret menedzselésére mind a projektgazdák, mind a programmenedzsment számára. Az építési komponens pedig elősegítette, hogy a korábbiakhoz képest drasztikusan növekedjék az átlagos projektméret. Ez pedig kezelhető szinten tarthatta a várható és a nyertes pályázatok számát. Az egyéb feladatnövekedést nem tekintve (pl. bővülő tender minőségbiztosítás változó PRAG szabályozás mellett) az 1999. évi Kisprojekt Alappal közel megegyező számú projekt indult el a jelen felhívás eredményeként.

A tervezés során rendelkezésre álló 18 hónapos futamidő az építési komponens is tartalmazó projektek számára is elegendőnek látszott. Az értékelési eljárás, a nyertes projektek kiválasztásának időbeni elhúzódnása azonban a normál kisprojekt alap 10–12 hónapos futamidejére csökkentette a lehetőségeket. A pályázati döntés időszakában még csupán az előkészítés szakaszában lévő építési projektek számára szűkösnek is bizonyult ez az időkeret. Továbbra sem tette lehetővé a rendelkezésre álló futamidő osztrák partnerrel indítandó tükröprojektek megvalósítását. Az osztrák partner 3–4 éves átfutási idejű projektekkel indul az Interreg IIIA projektben, amelynek magyar oldali megvalósításához háromszor kellene pályázni.

A programmenedzsment szervezetrendszer minden megyében működtet képviselőt. Ez segíti a programmenedzsment gyorsabb, közvetlenebb elérését területileg. Nem követi ugyanakkor a szervezeten belüli humán erőforrás-eloszlás az egyes megyékben érvényesülő projektsűrűséget. Ez jelenleg Vas megyében a legerősebb, de hagyományosan Zala megyei volt a kedvezményezettek többsége. Ennek tükré-

ben mind a szombathelyi, mind a zalaegerszegi képviselő a szükségesnél lényegesen kevesebb munkatárssal indult a program megvalósításának.

A 2000. évi Kisprojekt Alap keretében nem volt kötelező a logikai keretmátrix összeállítása, mégis a kedvezményezettek döntő többsége megpróbálta elkészíteni, illetve elkészíttetni. A projektek logikai mátrixában a tevékenységek és az eredmények általában koherensek, a várt eredmények azonban többségében a projekt kimeneteinek megnevezésére korlátozódnak, vagy nagyon áttételes, a projekthez nem közvetlenül kapcsolódó eredményt jelölnek. A projektek céljai azonban már kevésbé mondhatók koherensnek az eredményekkel. Ennek többségében az az oka, hogy a projektek közvetlen céljai nem elég konkrétak, nem kötődnek közvetlenül a projekthez, így azokat a meghatározott eredményekkel, illetve a projektek természeténél fogva (kis támogatási összegű és hatású) nem lehet elérni. A célok nem elég fókuszáltak, mennyiségileg is túl sok mindent szeretnének elérni egy-egy projekttel.

Hatékonyság

A VÁTI TFI Nyugat-dunántúli Regionális Képviselő helyi irodái összesen 9 fővel vettek részt az induló Kisprojekt Alap, illetve Phare CBC Program munkájában. Párhuzamosan folynak a következő Kisprojekt Alapokra és a 2 millió eurós nagyprojekteket felváltó „Támogatási Konstrukcióra” (Grant Scheme) történő előkészületek (pályázati felhívás kidolgozása, meghirdetése, a pályázati szakaszban információs napok tartása, írásban és szóban feltett kérdések megválaszolása, a pályázatok érkeztetése, az értékelési eljárás lefolytatása, nyertesek és nem nyertesek kiértesítése, szerződések előkészítése). Így a program futamideje alatt előfordult, hogy több mint 200 projekt megvalósításának nyomon kísérése zajlott egy időben a nyugat-dunántúli képviselőteken. Ez programmenedzszerenként kb. 30 projektet jelent.

A szombathelyi és a zalaegerszegi iroda munkatársai a magyar–osztrák program mellett a magyar–szlovén program projektjeit is kezelték. Számukra a magyar–osztrák 2000. évi Kisprojekt Alap nagyjából kapacitásuk 40%-át kötötte le. A soproni iroda munkatársai döntően a magyar–osztrák relációval foglalkoztak, így idejük kb. háromnegyedét fordították a 2000. évi Kisprojekt Alap lebonyolítására.

Programszinten a változó háttérfeltételek egy éves csúszást eredményeztek a pályázati felhívás kiírásában. A pályázatok értékelési eljárása, a projektek kiválasztása és jóváhagyása, majd a szerződések megkötése további féléves csúszást eredményezett. A 10–12 hónapra olvadt projektmegvalósítási futamidő a programmenedzsment számára kezelhető volt, igaz a dokumentumok tanulmányozásán, egyeztetésén alapuló feladatok az utolsó három hónapra sűrűsödtek be. A menedzsment jelentős sikereként értékelhető, hogy az időzavarba került építési projektek esetében sikerült a programmegvalósítás záró határidejét meghosszabbítani a szükséges futamidővel.

Projektszinten a projektek egy részénél újra kellett tervezni az időtáblát, hogy a pályázatban lehetséges másfél éves időkeretet az új helyzethez igazítsák. A megvalósítás idejének kétharmadánál a kedvezményezettek több mint fele számolt be jelentős csúszásról.

Ez döntően két okra vezethető vissza:

- Az egyes komponensek megvalósítási idejének hibás tervezése.
- A tendereljárások önmagában is hosszú átfutási ideje nagyobb értékű felhívások esetében az alkalmazandó eljárás miatt. Számos esetben azonban csak a második vagy a harmadik eljárás volt sikeres.

A program- és projekt megvalósítás értékelése kiemelt figyelmet szentelt a legkisebb költség elve érvényesülésének. Ez alapvetően a szerződött és a megvalósított projektköltségvetés, a tervezett és a megvalósított tevékenységek, valamint a tevékenységek megvalósítását segítő tendereljárások tanulmányozásával végezhető el. A program jelenlegi szakaszában a támogatások 70%-os lekötöttsége elfogadható szintet képvisel, hiszen a zárás közelébe jutott csúszó projektek az összes támogatás közel egynegyedét kötik le.

Csak a támogatásokat tekintve a pénzügyi teljesítés 94%-os. A fel nem használt támogatások kicsi hányada származik két-három kisösszegű (1 000 euró alatti) nem megvalósult tevékenységből, és egy-egy, szintén a program egészéhez viszonyítva marginális összegű, nem elszámolható költségtételből (pl. köztisztviselő számára nem kifizethető betervezett személyi kifizetés). Lényegesen fontosabb a tendereljárások hatása a tervezetthez képest kisebb költségek alakulásában. A teljes projektköltségvetéseket tekintve 5%-kal kevesebbe kerültek a tendereljárás keretében kiválasztott szállítóval megvalósított szolgáltatások, beszerzések (3. táblázat).

3. TÁBLÁZAT

*A projektek költséghatékonysága tendertípusonként
 (Cost Effectiveness of Projects by Type of Tenders)*

A tender típusa	Pro-jek-tek	Ten-derek	Támogatás	Összes forrás ¹	Ajánlatok összege	Arány	Különbség
	száma (db)		(EUR)	(EUR)	(EUR)	(%)	(EUR)
SER0	13	40	23 208,82	23 825,13	23 688,27	99,43	136,86
SER1	20	50	131 005,72	140 383,96	131 910,78	93,96	8 473,18
SER2	14	21	691 480,00	705 109,00	665 006,00	94,31	40 103,00
SUP0	3	4	2 572,00	2 572,00	2 564,90	99,72	7,10
SUP1	7	10	28 535,00	28 879,00	29 292,21	101,43	-413,21
SUP2	8	9	119 254,00	121 750,00	105 182,00	86,39	16 568,00
WOR1	1	1	144 106,00	162 650,00	168 614,61	103,67	-5 964,61
Összesen	24	135	1 140 161,54	1 185 169,09	1 126 258,77	95,03	58 910,32

¹ Összes forrás = Támogatás + Saját forrás + Partnerek hozzájárulása

Forrás: Kedvezményezettek zárójelentései alapján saját számítás.

A tendereljárás alkalmazása különösen a kicsi (SER1) és közepes (SER2) méretű szolgáltatások esetében bizonyult hatékonynak. A kisebb keretösszegű (SUP1) beszerzések és az építési tenderek esetében a tervezés és a megvalósítás közötti

több mint egy éves időkülönbség a tervezett ár fölötti ajánlatokat hozott. A különbözetet a kedvezményezettek saját forrásból pótolták.

A Phare CBC program alapja a határ menti partnerek együttműködése. A partnerségi viszonyokat tekintve közepesen erősnek minősíthető a külföldi partnerek részvétele a projektek előkészítésében, megvalósításában. Az együttműködés szélesebb területen való megvalósulása a tükörprojektek esetében valószínűsíthető, amikor a közösen megfogalmazott cél elérése érdekében a határ két oldalán közel párhuzamosan történik a tevékenységek megvalósítása úgy, hogy mindkét fél részéről támogatási forrásból. Az Interreg IIIA és a Phare CBC eltérő eljárásrendje és ütemezése miatt mindössze egy tükörprojektet regisztrálhatunk a 2000. évi Kisprojekt Alap nyertes pályázataiban. Sokkal jellemzőbbek a közös részvételi rendezvények, know-how átvételek és az osztrák oldalon megvalósított tanulmányutak, amelyek szintén biztosítják az egyes projektek határon átnyúló hatását.

Hatásosság

A program hatásossága két szempontból ítélni lehet. Egyfelől a programmenedzsment működése alapján, másfelől annak tükrében, hogy a program és a projektek kimeneti oldalán megvalósult tevékenységek milyen mértékben járultak hozzá a program célkitűzéseinek megvalósításához.

A programmenedzsment hozzájárulását a célok megvalósulásához négy szinten vizsgáltuk:

- A pályázati időszakban;
- A pályázatok beadásától a szerződéskötésig terjedő időszakban;
- A megvalósítás időszakában, valamint
- A monitoring tevékenység során.

A pályázati időszakban újsághirdetés, interjúk, megyei szintű információs napok, telefonos és internetes válaszadás biztosították a kedvezményezettek tájokoztatását és tájékozódását a 2000. évi Kisprojekt Alap céljáról, lehetőségeiről, a pályázati űrlapok kitöltéséről, a pályázati célokról, az elismerhető költségekről, a pályázat eljárásrendjéről. A beadott 98 pályázat a lényegesen magasabb támogatási keret ellenére is jó eredménynek tekinthető. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy a pályázható támogatás maximális összege a hatszorosára emelkedett. A magasabb összegű projekt lehetősége szűkíti a potenciális pályázók körét. Ráadásul jelen Kisprojekttel szinte egy időben – egy hónap eltolódással – dolgoztak a projektgazdák a 2000. évi Magyarország–Szlovénia Phare CBC Kisprojekt Alap pályázatán is. Ez a felhívás a kedvezményezett térség kétharmadát szintén érintette. A felkészítés hatásosságát mutatja, hogy mindössze hat pályázat érkezett be késve. Ugyanakkor a pályázatok mintegy 20%-a vészelt el az alapvető megfeleléségi vizsgálatok során.

A pályázat beérkezésétől induló időszak sokrétű feladatot rótt a programmenedzsmentre a pályázatok érkeztetésétől, az alapvető megfeleléségi vizsgálaton, az értékelési szakértők kiválasztásán és felkészítésén, az értékelési eljárás lebonyolításán, a

Delegációval történő egyeztetésén át, a szerződések előkészítéséig és a nyertes pályázók előzetes felkészítéséig. A kapacitáskorlátok és egy „vis major” eset ebben a szakaszban a program mintegy féléves csúszását okozta. A felkészítés során a résztvevők egy része első pályázóként a Phare CBC lebonyolítási rendszeréről kaphatott átfogó képet, és egy dossziében összefoglalva megfelelő muníciót a további munkához. A kedvezményezettek egy másik része pedig az eljárásrendben bekövetkezett változásokat ismerhette meg. A szerződéskötést a Kincstárhoz tartozó intézmények esetében a számlanyitás késleltette.

A projektmegvalósítás során a programmenedzserek alapvető feladata a projektek ütemszerű haladásának a figyelemmel kísérése, a támogatásból megvalósuló tenderek ajánlati dokumentációjának minőségbiztosítása volt. Mind a jelentések, mind a tenderek előkészítésének időszakában szinte napi telefonos és e-mailes kapcsolatban voltak a kedvezményezettekkel. A hatásosságot jól érzékelteti, hogy viszonylag kevés megismételt tendereljárásra volt szükség a program teljes futamideje alatt. Erre az időszakra esett az egynapos fórum megrendezése is, amely a zárójelentésekkel kapcsolatos teendőknél túl kiscsoportos keretek között a projektmegvalósítással kapcsolatos nehézségeket is tárgyalta.

Összességében a VÁTI TFI nyugat-dunántúli képviselőinek munkáját a kedvezményezettek pozitívan értékelték (4. táblázat). A projektmenedzserek 62%-a a programmenedzsert, 21% a partnert, 8% egyéb szervezetet nevezett meg abban a tekintetben, hogy kitől kapta a legtöbb segítséget a projekt megvalósítása során. Mindössze 9% ítélte meg úgy, hogy senki nem segítette a munkáját. A megkérdezettek kiemelték a kedvezményezettekkel való kapcsolattartás folyamatosságát, a programmenedzserek munkájának támogató jellegét és a partnerek hozzáállását. Az információk tartalmával a kedvezményezettek elégedettek voltak annak ellenére, hogy az eljárásrend, elszámolások változásai és egy-egy általánosan felmerülő probléma az átlagosnál több erőfeszítést igényelt. A projektmegvalósításban kevésbé jártasak voltak kritikusabbak az információk megadásának sebességének és a kapott információk tartalmának megítélésében.

4. TÁBLÁZAT

*A VÁTI TFI kirendeltségei által nyújtott segítséggel kapcsolatos elégedettség megítélése (%)
(Judgement of Satisfaction Regarding to Giving Assistance by Sub-offices of VÁTI TFI [%])*

	<i>Elégedett</i>	<i>Részben elégedett</i>	<i>Elégedetlen</i>
Konkrét segítségnyújtás	88,8	8,4	2,8
Segítségnyújtás rendszeressége	86,1	11,1	2,8
Elérhetőség (amikor kellett)	86,1	13,9	0,0
Információnyújtás tartalma	75,0	25,0	0,0
Információnyújtás sebessége	63,9	16,7	19,4

Forrás: BMGE TKK kérdőíves felmérése a nyertes pályázókkal (2003 június–augusztus).

A jelentős késéssel beérkező előrehaladási jelentések nehézkessé teszik a program közben végrehajtható monitoringot. Ebben az esetben mind a célok megvalósulá-

sáról, mind a támogatások lehívásának állásáról csak hiányos, töredékes információkkal bír a projektmenedzsment. Valójában jelen Kisprojekt Alap esetében csak a 2003. október–novemberi időszakban elkészített zárójelentések tartalmazzák mindazon információkat, amely alapján az egyes projektek és a program egészének az értékelése elkészíthető. A teljes monitoringot még így is csak 2004 közepén, a fél-évnyi haladékot kapott projektek zárójelentéseinek elkészítését követően tud készíteni/készíttetni a programmenedzsment.

A program és projekt szintű kimenetek megvalósítását a tervezés során elkészített logikai keretmátrix alapján lehet megítélni, az értékelés eredményeként elkészíthető ún. *logikai modell* segítségével.

A logikai modell tartalmazza a programban létrejött outputokat, az eredményeket, valamint a hatásokat, megkülönböztetve az intézményi és a társadalmi-gazdasági hatásokat. A modell alkotóelemei közötti kapcsolatokat, és azok erősségét nyilak jelölik. A kész logikai modell alkalmasan ábrázolja azt az utat, ahogyan a program outputjai a hatásokhoz vezetnek. Az is jól megjeleníthető, hogy melyik outputok és eredmények voltak meghatározóak, és hogy melyek a program kapcsán megvalósult leglényesebb hatások. Végül az elkészült logikai modellt össze lehet hasonlítani a logikai kerettáblával, ahol a kitűzött célkitűzések megvalósulását az elért hatások igazolhatják, bizonyítva a program sikerességét. A 2000. évi Kisprojekt Alap logikai modelljében az outputokat, valószínűsíthető eredményeket, valamint tervezett hatásokat tudunk ábrázolni.

Az outputok tekintetében a leggyakrabban – a projektek közel felénél – megvalósult végeredmény *konferenciák, szakmai fórumok, kulturális találkozók, alkotótáborok* szervezése. Ezek között találunk több száz főt megmozgató rendezvényeket, de olyat is, amely egy-egy szűkebb szakmai kör számára valószínűleg fontos eseményt.

A projektek 40%-ánál fontos elemként volt valamilyen *kiadvány, marketing anyag, publikáció* megjelentetése. A széles nyilvánosság felé történő látványos megjelenés, mint output, azért is kiemelendő, mert egyúttal a Phare CBC program ismertségéhez, elfogadottságához is számottevően hozzájárul. Ez az arány kicsit kevésnek tűnik annak tükrében, hogy minden projekttel szemben elvárás volt, hogy biztosítson nyilvánosságot a projektnek. Ez valószínűleg így is történt, de nem minden esetben került be a zárójelentés output mutatói közé.

A projektek többségének fő *outputja* valamilyen *tudás, készség, tapasztalat átadása*. Az ilyen jellegű projektek alaptípusa a képzés, oktatás, tanfolyam, amelytől azonban leginkább csak a módszer tekintetében tér el a *szakmai tanulmányút*. A legtöbb képzési projekt esetében fontos – külön megjelölt – outputot képeznek az elkészített *tananyagok, képzési jegyzetek, kiadványok*.

Az eredményeket vizsgálva a legfontosabbnak a többé-kevésbé speciális *ismeretek, tudás, készség*, illetve *tapasztalatok bővülése* tekinthető valamely meghatározott célcsoport körében. Az ilyen jellegű eredmények értelemszerűen főként a képzési valamint tanulmányút projektekhez kapcsolhatók.

A fentinel általánosabb értelemben vett *információk terjedése*, a határtérség specifikumaival kapcsolatos *tájékozottság növekedése* szintén a projektek nagy számának

egyik, illetve legfőbb eredménye volt. Ezt a célt leginkább a különféle kiadványok, marketinganyagok elkészítését magukban foglaló projektek segítették. A turisztikai kínálat bővüléséhez, a szolgáltatások minőségének javulásához – a termékfejlesztést kiegészítve, illetve meglévő termék hatékonyságának növelésével – szintén jelentős mértékben járultak hozzá az ilyen jellegű projektek.

A projektek többségénél megállapítható, hogy a programban való részvétel elősegítette a kedvezményezetteknek a *projektmegvalósítási készség fejlődését*. Ezen kívül sok projekt hozzájárult a határ ausztriai oldalán tapasztalható minőségi – vagy „EU-s” – szemlélet, valamint egyfajta közös szakmai nyelvezet elterjedéséhez. Ezt a célt főként a különböző konferenciák, szakmai és kulturális találkozók segítették elő. Ezek az általános eredmények nagyban elősegíthetik a jövőbeni határon átnyúló együttműködések kialakulását és sikerességét.

A projektek értékelése nyomán megállapítható, hogy a program során létrejött legfontosabb *hatások* a következők:

- *Fenntartható fejlődés elősegítése.*
- *Felkészülés az európai uniós csatlakozásra.* Ez a hatás (többé-kevésbé) minden olyan projekt esetében bekövetkezett, amelynek keretében valamilyen, az EU-csatlakozás tükrében különösen fontos tudás, információ vagy készség került átadásra (képzési projektek).
- *Vállalkozások versenyképességének javulása.* Itt szintén fontos megemlíteni a képzési projekteket, tanulmányutakat, amelyek egy-egy szakmához tartozó vállalkozók, szakemberek számára adtak fontos új ismereteket. Emellett a külső megjelenést elősegítő PR anyagok, honlapok elkészítése is elősegítette ennek a hatásnak az érvényesülését.
- *Kulturális és szelíd-, ökoturizmus fellendülése.* Ezt a hatást segítette egyrészt a kiadványok, marketinganyagok megjelentetése, másrészt pedig az ezeken a területeken történt minőségi termékfejlesztést tartalmazó projektek.

Fenntarthatóság⁸

A kedvezményezettek 42%-a akkor is megvalósította volna valamilyen formában a projektjét, ha nem nyert volna támogatást. A projekteken létrejövő tevékenységekre meglátásuk szerint szükség volt, ezért mindenképpen részben vagy egészben megvalósították volna. A kedvezményezettek megítélése szerint a Phare CBC támogatás hiányában sokkal lassabban, vagy egy későbbi időpontban, esetleg más forrást keresve, vagy csak egy részét tudták volna megvalósítani a 2000. évi Kisprojekt Alapból támogatott projektnek. A kedvezményezettek 58%-a elsősorban anyagi források hiányában nem vágott volna bele a projekt megvalósításába, illetve csak olyan kis részét tudta volna megvalósítani, amely elmarad a Phare CBC támogatásból megvalósult projektek céljaihoz, eredményeihez képest.

A kedvezményezettek 48%-a szerint más – minisztériumi, régiós forrásra is tudtak volna pályázni a 2000. évi Kisprojekt Alapban támogatott projektekkel, de az több szempontból is más eredményt hozott volna:

- A hazai forrásból megvalósított projekteknek valószínűsíthetően sokkal kisebb határon átnyúló hatása lett volna.
- Kisebb szervezetek úgy látják, hogy hazai forrásra nem tudtak volna sikerrel pályázni, mert országos szinten sokkal erősebb (anyagilag és emberi erőforrással rendelkező szervezeteknek jutott volna a támogatás).
- A hazai források nem lettek volna elégségesek ahhoz, hogy a projektet így egészében meg lehessen valósítani.
- Más forrás esetén esetleg nagyobb sajtóterő-hozzájárulással kellett volna számolni, amelyet már nem tudott volna biztosítani a szervezet.

A projekthez, vagy annak kiteljesedéséhez a Kisprojekt Alap támogatásán kívül a projektek 40%-a esetében kapcsolódtak más források. Ezek egy része más támogatási forrásból nyert pályázat, amely kiegészíti, teljessé teszi a projekt eredményeit. Abban az esetben, ha a gesztorszervezet partnere minisztérium, a projektmegvalósítás során felmerülő kiegészítő költségek (pl. plusz adminisztrációs kapacitás) finanszírozására többnyire keresnek megoldásokat. Az osztrák partnerek néhány esetben kerestek lehetőséget plusz források bevonására, vagy bizonyos tevékenységekért nem kértek ellenszolgáltatást.

Fontos kérdés a projektek fenntarthatósága szempontjából az, hogy a projekt indukál-e további pályázatot, alapja lesz-e további fejlesztésnek. Mindössze a projektek egyötödénél nem vetődött fel, vagy nagyon bizonytalanok abban, hogy a megvalósítás után folytatódik-e az eredmények továbbvitele valamilyen más projekt keretében. A kedvezményezettek egynegyede hazai forrásból, 55%-a pedig további Phare CBC forrás bevonásával szeretné teljesebbé tenni a projektje eredményeit.

Többen már jelen program megvalósítása időszakában benyújtottak Phare CBC nagyprojekt pályázatot, vagy tervezték azt. Voltak, akik az osztrák partnerrel tükörprojekt megvalósítását tervezték, de néhányan a projektet más határ menti térség bevonásával képzelték el (szlovén, horvát, szlovák). Legtöbbször a projektek keretében létrejött szolgáltatásokat, termékeket szeretnék továbbfejlesztetni, kiegészíteni, vagy megismételni. A kedvezményezettek fele konkrétan megnevezte milyen témában kíván, illetve már elkezdett további fejlesztéseket megvalósítani. Az új projektek esetében a kedvezményezettek több mint fele a mostani partnereivel pályázna és körülbelül egyharmada a jelenlegi partnereken túl, bővítené az együttműködési kört.

A kedvezményezettek az alábbi tényezőkben látják projektjeik hosszú távú fenntarthatóságát:

- A projekt eredménye beépült a szervezet szolgáltatásába, kínálatába
- Fenntartható trendek elterjedése: természeti értékek megőrzése, megújuló energiaforrás hasznosítása, szelíd turizmus növekedése a térségben
- Határon átnyúló kapcsolatok megerősödése

- Partnerszervezetek közös érdekeltsége, további közös projektek tervezése
- További pályázatok, fejlesztések szükségessége
- Szervezeti rendszer, hálózat kialakulása az eredmény továbbvitelére
- Igény, szükséglet az eredmény iránt a célcsoport részéről

A kedvezményezettek 40%-a szerint teljesen, 10%-a szerint részben rendelkezésre állnak ezek a tényezők a hosszú távú fenntarthatóság biztosítására. Rövidebb távon az eredmények a kedvezményezettek szerint fenntarthatóak, mivel tartós igény mutatkozik rájuk. A fenntartáshoz szükséges források rendelkezésre állnak, vagy várhatóan rendelkezésre fognak állni az interjúválaszok alapján. Többen további pályázatok útján látják a finanszírozás biztosítását, néhány projekt a szolgáltatások bevételeiből fedezi az eredmények fenntartását.

A zárójelentések elemzéséből kitűnik, hogy a projektek egyharmadánál elsősorban a *megvalósító szervezet* szakmai színvonala, ismertsége, tevékenységi területe, valamint szervezeti, illetve pénzügyi háttere jelenti a legfőbb biztosítékot a fenntarthatóságra. Fontos szempont, hogy a szervezeten belül szilárd szándék mutakozzon a projekt folytatására, fenntartására. A projektek egyötödénél inkább a kialakult *kapcsolatok* – kétoldalú partnerségek, valamint hálózatok – intenzitása és kiterjedtsége a fenntarthatóság legfontosabb tényezője. Minden hetedik projekt esetében *újabb nyertes pályázat* révén, illetve saját forrásból történik a projekt folytatása, kiterjesztése.

További tényezők, amelyek több projekt esetében is hozzájárulnak a fenntarthatósághoz:

- a projekt keretében olyan *kézzelfogható termék* jött létre, amely önmagában biztosítja a kitűzött célok továbbvitelét (térkép, tábla stb.);
- *komplexitás*, egymásra épülő, egymást erősítő elemek;
- *földrajzi kiterjesztés* szándéka és lehetősége;
- *innovatív* jelleg;
- a projekt tartalma: újabb, nagyobb projekt *előkészítése*.

Partnerség

A Kisprojekt Alapok esetében kiemelt szempont, hogy az osztrák és magyar partnerek között hogyan valósul meg az együttműködés. A VÁTI TFI által készített „Phare CBC projektek értékelése 1995–1999” című tanulmány lehetőséget ad arra, hogy összehasonlító értékelést is végezzünk (5. táblázat). A 2000. évi Kisprojekt Alap esetében volt először a projektkiválasztás alapvető követelménye a pályázók számára külföldi partner bevonása, részvétele a projektmegvalósításba. Ezért különösen érdekes lehet annak vizsgálata, hogy látható-e ennek az intézkedésnek az eredménye a projektek határon átnyúló hatásainak tekintetében.

A szervezetek többsége csupán egy külföldi partnerrel tart erős kapcsolatot és/vagy néhány szervezettel van esetenként együttműködése, laza kapcsolata. Ez arra utal, hogy számos szervezet kifejezetten a jelen Kisprojekt Alap keretei között keresett először partnert az osztrák oldalon. A szervezetek többsége ugyanakkor

kiterjedt hazai partnerhálóval rendelkezik. A projektek egyharmadánál (35%) a kedvezményezettnek mind a hazai, mind a külföldi partnerrel volt már közös pályázata, és igen jelentős azon szervezetek száma (40%), ahol a 2000. évi Kisprojekt Alap keretében megvalósított projekt az első közös együttműködés a hazai és a külföldi partnerrel egyaránt. A kedvezményezettek 41%-a igényelne (1995–99-es felmérés 76%-ával szemben) segítséget megfelelő külföldi partnerszervezet felkutatása, megkeresése terén az együttműködés kiépítéséhez. Különösen az önkormányzatok és azok társulásai, civil szervezetek, valamint azok, akiknek ez az első közös projektje a külföldi partnerszervezettel. Ehhez a VÁTI Kht. honlapján a Gyakran Feltett Kérdések szekcióban voltak címek, a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség pedig kérés alapján részletesen foglalkozott egyéni megkeresésekkel.

5. TÁBLÁZAT

A partnerkapcsolatok erőssége (%)
(*Strength of Partner Relations [%]*)

Kapcsolati típusok	1995–	2000–	2000–
	1999	2006	2006
	külföldi	külföldi	hazai
Nincsenek kapcsolataik partnerszervezetekkel	13,4	-	10,0
Egy partnerszervezettel van meghatározó, erős kapcsolat	13,4	32,4	6,7
Néhány szervezettel (max. 4) van kapcsolatuk, de ezek nem túlzottan erősek	37,3	20,6	13,3
Néhány partnerszervezettel (max. 4) van meghatározó együttműködés (közös gondolkodás)	21,3	20,6	6,7
Kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkeznek (min. 5), ezek közül néhány szervezettel kifejezetten szoros az együttműködés, míg a többivel inkább csak formális	9,3	14,7	36,7
Kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkeznek, ezek közül több (min. 5) partnerszervezettel van kifejezetten szoros kapcsolat	5,3	11,7	26,6
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Forrás: BMGE TKK kérdőíves felmérése a nyertes pályázókkal (2003. június–augusztus).

Az együttműködések erősségének igazi mércéje az, hogy milyen szinten vonja be a partnert a kedvezményezett a projekttervezés, megvalósítás, fenntartás különböző fázisaiba (6. táblázat). Az Interreg IIIA – Phare CBC 2000–2006-os Programok vizsgálata során ötfokozatú skálát használnak az együttműködés erősségének mérésére. Ezt a skálát alkalmazta a BMGE TKK vizsgálata is. A projektmenedzserek öt területen végzett önértékelésével egy 1–5-ig⁹ terjedő skálán értékelték a külföldi partner bevonásának erősségét.

6. TÁBLÁZAT

*Az együttműködés erőssége a projekt egyes szakaszaiban
(Strength of Cooperation in Several Phases of the Project)*

<i>Projekt szakaszok</i>	<i>Átlagos pontszám</i>
Projekt tervezése során	3,6
Pályázatírás során	2,0
Projekt megvalósítása során	4,1
Projekt finanszírozásában	1,4
Projekt fenntartásában	3,5

Forrás: BMGE TKK kérdőíves felmérése a nyertes pályázókkal (2003. június–augusztus).

Össességében közepesen erősnek minősíthető a külföldi partnerek részvétele a projektek előkészítésében, megvalósításában. Az együttműködés szélesebb területen való megvalósulása a *tükörprojektek* esetében valószínűsíthető, amikor a közösen megfogalmazott cél elérése érdekében a határ két oldalán közel párhuzamosan történik a tevékenységek megvalósítása úgy, hogy mindkét fél részesül támogatási forrásból. Az Interreg IIIA és a Phare CBC eltérő eljárásrendje és ütemezése miatt mindössze egy tükörprojektet regisztrálhatunk a 2000. évi Kisprojekt Alap nyertes pályázataiban között¹⁰. Sokkal jellemzőbbek a közös részvételű rendezvények, know-how átvételek és az osztrák oldalon megvalósított tanulmányutak, amelyek szintén biztosítják az egyes projektek határon átnyúló hatását.

A *tervezés* során az osztrák partnerek segítettek a végrehajtandó lépések felépítésében, a tevékenységi területek, tematikák meghatározásában, ötletet adtak, mintát szolgáltatottak. A *pályázatírás* kapcsán kisebb mértékben működtek közre a külföldi szervezetek: személyes konzultációk, egyeztetések történtek, segítettek néhány melléklet kitöltésében és anyagokat biztosítottak. A *projektek kivitelezése* folyamán különböző mértékű volt a külföldi partner részvétele, szerepe. A projektek egy részénél a projekt összes kimeneteinek eredményeinek létrehozása az osztrák féllel közösen történt. A legtipikusabb formája a külföldi partnerek bevonásának a megvalósítás egy-egy szakaszában, konkrét feladat végrehajtásában mutatkozott meg, mint például az *előadók biztosítása*, az *osztrák tanulmányút megszervezése*, *szakértői közreműködés*, *külföldi együttműködő szervezetek, célcsoportok megtalálása* és velük a *kapcsolattartás biztosítása*.

Néhány esetben tapasztalható volt, hogy a megvalósítás közepén-végén még nem volt teljesen konkrét az osztrák partner szerepe a projekt kivitelezésében. A projektek finanszírozásához alig járultak hozzá az osztrák partnerek. Előadók, szakértők bérét, a tanulmányutakkal kapcsolatos költségek egy részét fizették 3–4 projekt esetében. Pozitívabb képet mutat viszont az, hogy a projektek fenntartásában látnak a kedvezményezettek szerepet az osztrák fél részéről, amely a kapcsolatok tartásában, további közös projektek kialakításában, néhány esetben a projekt eredményének közös anyagi fenntartásában nyilvánul meg.

A kedvezményezettek 80%-ának véleménye szerint a projekt céljai eléréséhez kritikusán fontos, 14% szerint fontos, és 6% szerint kis mértékben volt fontos a külföldi partnerek bevonása. Nemcsak azért mert a pályázat előírása volt az *osztrák partner*

bevonása a projektmegvalósításba, hanem mert *szakmai tudásuk, tapasztalatuk nélkülözhetetlen volt az eredmények szempontjából*. Néhány kedvezményezett véleménye szerint azért is, mert a célok határon átnyúló hatások elérését tűzték ki. A külföldi partner részvétele a megvalósítás során több szempontból is pozitív hatással járt:

- Új technológiák, eljárások, modellek megismerése
- Olyan tapasztalatokhoz, ismeretekhez jutás, amely más módon nem lenne lehetséges
- Kapcsolatépítés, határon átnyúló együttműködések kialakulása
- Önbizalmat ad, „rálátást ad az előttünk járók tevékenységére”

Az 1995–99-es felméréshez képest nem változott az együttműködést nehezítő tényezők megítélésének sorrendje (7. táblázat). A partnerszervezet hozzáállását a 2000. évi Kisprojekt Alap támogatóitai egyáltalán nem tapasztalták nehezítő tényezőnek. Ezt az is alátámasztja, hogy a külföldi partnerrel történő együttműködéssel kapcsolatban szinte semmilyen negatív jelenségről nem számoltak be a kedvezményezettek. Egy esetben meghiúsult a tükörprojekt az osztrák oldalon, két esetben érdektelenségről, passzivitásról panaszkodtak, melynek oka valószínűleg az eltérő célokból adódott, és egy esetben a túl sok egyeztetés okozott nehézségeket.

7. TÁBLÁZAT

*Az együttműködést nehezítő tényezők megoszlása
(Distribution of Cooperation Impedimental Factors)*

<i>Tényezők</i>	<i>Megoszlás (%)</i>
Nyelvi nehézségek	27
Eltérő fejlettségből adódó eltérő célok	27
Eltérő jogi környezet	19
Pályázati támogatások eltérő szabályozása	15
Partnerszervezet nem megfelelő hozzáállása	0
Egyéb felsorolás	12
<i>Összesen</i>	<i>100</i>

Forrás: BMGE TKK kérdőíves felmérése a nyertes pályázókkal (2003. június–augusztus).

Összességében a „gazdaságfejlesztés és együttműködés, ideértve a turizmus” intézkedési területen valósult meg legkevésbé mind az öt területen a külföldi partnerek bevonása a projektmenedzserek megítélése alapján. Jelleghénél fogva ez az a terület, ahol esetleg versenytársként tekinthetik egymást a felek és ennek feloldása, együttműködések kialakítása komoly többletmunkával, szemléletformálással jár. Az osztrák partnerekről egyöntetűen az a kedvezményezettek véleménye, hogy megbízhatóak. Sem a külföldi partnerek megtalálása, sem a velük való együttműködés nem jelentkezett komoly problémaként. A nyelvtudásbeli hiányosságok azonban továbbra is akadályozó tényezője a partneri kapcsolatok elmélyítésének. A projektek többségénél az osztrák fél szerepe tudás, tapasztalat átadásában, a modellek szolgáltatásában merül ki. Egyre több azon projektek száma, amely a tapasztalatok cseréjéről szól, az eredmények létrehozása közösen történik, valódi közös termék, szolgáltatás kialakítása felé mutat.

Összegzés

A Phare CBC Kisprojekt Alap nagy potenciállal bír a határ menti kapcsolatok elősegítésében. Jól bizonyítja ezt, hogy Magyarország 2004. május 1-i uniós csatlakozásáig meghirdetett 9 Kisprojekt Alap pályázati felhívásra több mint ezer pályázat érkezett be, és több mint 300 projekt kapott támogatást elképzeléseinek megvalósítására. A 2000. évi Magyarország–Ausztria Kisprojekt Alap több tekintetben is sajátosnak tekinthető. Egyrészt ez a kiírás alkalmazta kiválasztási kritériumként a határon átnyúló partnerség meglétét a projektben, másrészt a korábbinál lényegesen magasabb volt az elérhető támogatás összege. Sőt kivételes esetként a projekt építési komponenst is tartalmazhatott, ami addig nem és a későbbiekben sem volt lehetséges kisprojekteket esetében. Ez lehetőséget teremtett a nagyprojekteket felváltó, az Interreg projekt méreteket jobban közelítő támogatási konstrukció (*grant scheme*) típusú rendszer program szintű előkészítésére és projekt szintű menedzselésére.

A benyújtott közel száz projekt jelentős erőfeszítéseket kívánt meg a pályázóktól a partneri kapcsolatok kialakítását tekintve. Elkezdődött a „partneri nyilatkozat aláírása” típusú kapcsolat átalakulása. Az osztrák partnerek a pályázatok készítését a partnerségi nyilatkozaton túl konzultációkkal segítették, míg az egyes projektek megvalósításában a szerepük jellemzően előadók biztosítása, az osztrák tanulmányút megszervezése, szakértői közreműködés, külföldi együttműködő szervezetek, célcsoportok megtalálása és velük a kapcsolattartás biztosítása volt. Az együttműködés magasabb szintjét jelző tükörprojekt azonban csupán egy volt a nyertes pályázatok között.

A legjobb szándékok szerint sem könnyű tükör- és közös projektek megvalósítása az osztrák partnerekkel. Ez elsősorban az Interreg IIIA és a Phare CBC program eltérő szabályozási rendjéből fakad. Míg az Interreg IIIA program a teljes programidőszakra szóló szabályozással bír, addig a Phare CBC éves program bázison működik. Minden egyes éves keretre önálló felhívás készül, amelynek előkészítése, a pályázati időszak, a pályázatok értékelése és a szerződéskötés jellemzően több időt vesz igénybe, mint amennyi a megvalósításhoz a kedvezményezetteknek rendelkezésre áll. A Kisprojekt Alapból támogatott projektek jellemző futamideje így 12 hónap, míg a szomszédok 2–4 éves átfutására tervezik Interreg IIIA projektjeiket. Komoly tükör- vagy közös projekt megvalósításához a magyar partnernek többször, és minden alkalommal sikeresen kell pályáznia. Ez csak kis számban fordulhat elő.

Az egyensúlytalanságot erősíti, hogy az Interreg IIIA projektek jellemzően közepes méretűek, ez elnyerhető összeg néhány százezer eurótól a másfél–két milliós eurós nagyságrendig terjed. A magyar partnerek viszont nem haladhatják meg az 50 ezer eurós Phare CBC Kisprojekt Alap támogatási határt. Annyi saját forrásuk pedig nincsen, hogy az osztrák partner forrásszintjéig kipótolják a támogatást. Az osztrák oldal nagyobb abszorpciós képességét az is segíti, hogy maguk a megfelelő pénzügyi háttérrel rendelkező tartományok és a tartományi szervezetek biztosítják a projektek saját (50%-os) forrását. Magyar oldalon viszont az ennek a közép szintnek megfelelő megye és régió sem rendelkezik olyan saját forrásbázissal, amellyel nagyobb léptékű Phare CBC projekteket felvállalna.

A nehézségek ellenére a Phare CBC Kisprojekt Alap a határ menti kapcsolatok fejlesztésén túl, jelentősen hozzájárult az EU-támogatási rendszer alkalmazásának tanulási folyamatahoz is. Így a pályázatíróként megjelenő mintegy 800, és a megvalósításban résztvevő több mint 200 szervezet jelentős tapasztalatokat gyűjtött az EU-s pályázatok kidolgozásában, menedzselésében és nem utolsósorban a pályázati felhívásoként változó szabályozási környezethez való alkalmazkodásban.

A Strukturális Alapok pályázati rendszerének 2004. év eleji indulásával valamelyest csökkenhet az érdeklődés a Phare CBC-t 2004-től felváltó Magyarország–Ausztria Interreg IIIA program iránt. A források felhasználása kevésbé okozhat problémát, hiszen a 2004–2006 közötti időszak rendelkezésre álló átlagos évi forrása egyharmada a megelőző évek Phare CBC keretének. Így nem várható a kapcsolatok látványos bővülése, ugyanakkor minden korábbinál erőteljesebbé válhat a partnerség érvényesülése.

Ennek hatékonyságát jelentősen rontja, hogy az érintett osztrák tartományok gyakorlatilag 2004-ig már felhasználták, vagy lekötötték a hét éves időszakra szolgáló Interreg IIIA forrásait. Így gyakorlatilag nem, vagy nagyon kevés számú tükör- vagy közös projekt valósulhat meg ebben a csonka programidőszakban. A kiegyenlített partneri viszonyok kialakulása a 2007–2013-as programidőszakra marad.

Jegyzetek

- ¹ Az 1998. évi Magyarország–Ausztria Phare CBC program keretét a kísérleti magyar–román és magyar–szlovák Phare CBC programra csoportosították át.
- ² Phare CBC Kisprojekt Alap típusú programok a Nyugat-dunántúli régióban 1995–1999. VÁTI TFI, 2002.
- ³ A területfejlesztés és kisvállalkozás-fejlesztés témaköreiben a teljes Phare kedvezményezett közép- és kelet-európai térségre a birminghami székhelyű West Midlands Enterprise Ltd. látta el a keretszerződő szervezet feladatait az 1994–1999-es programidőszakban.
- ⁴ A végrehajtás szervezete a természetes személyi változásokon túl csak nevében változott az előző időszakhoz képest, 1999 óta stabil, kismértékben növekvő humán kapacitással.
- ⁵ A pályázati kiírásban rendelkezésre álló 1.860 ezer euró 20 projekt megvalósítását tette lehetővé. Az Irányító Hatóság döntése alapján a HU0015 program nagyprojektjeiből megmaradt források további 17 projekt támogatását tették lehetővé.
- ⁶ A pályázati kiírás 500 ezer eurót biztosított a klasszikus kisprojektek számára, amelyek csak beszerzési és szolgáltatási komponenst tartalmazhattak 5–50 ezer eurós értékben. A keret nagyobb hányada – 1,36 millió euró – olyan 50–500 ezer eurós projektek támogatását kedvezményezte, amelyek építési komponenst is tartalmazhattak. Az építési és végző projektek esetében a saját forrás szükséges mértéke az általános 10%-kal szemben 25% volt, amelyet a kedvezményezett csak készpénzben teljesíthetett.
- ⁷ A 2000. évi Kisprojekt Alap pályázat beadásakor nem volt kötelező a logikai keretmátrix beadása. A program félidejében. Vasszécsényben megtartott felkészítési alapján a pályázók egy része elkészítette vagy újra írta a projektjére vonatkozó logikai keretábrát. Összességében a projektgazdák éppen fele nyújtott be új vagy megújított táblázatot.
- ⁸ A fejezet döntően a BMGE TKK által készített kérdőíves felmérés és az egyes projektek zárójelentéseinek elemzésére támaszkodik.
- ⁹ 1- nem vontuk be, 3 kis mértékben, 5- teljes mértékben bevontuk a külföldi partnert.
- ¹⁰ A győri székhelyű INNUNET Kht. által megvalósított „KOOPERNET – Együttműködés versenyben” c. projektje a kismartoni Technologiezentrum „Start Smart Chance Ungarn” c. Interreg IIIA projekt tükörprojektjeként indult.

Irodalom

- A magyarországi Phare CBC Program eredményei 1995–2001.* (2002) VÁTI TFI, Budapest.
- A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési koncepciója.* (1998) MTA RKK NYUTI, Győr.
- A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja 2000–2006.* (2001) MTA RKK NYUTI, Győr.
- Austria–Hungary Interreg IIIA – Phare CBC Joint Programming Document 2000–2006.* (2000) EC, Brussels.
- Kisprojekt Alap HU.00.15.03 Pályázati Útmutató.* (2000) VÁTI TFI, Budapest.
- Lados, M. (2000) *Cross-border Cooperation in Hungary.* MTA RKK NYUTI, Győr.
- Lados, M. (2000) *Zusammenarbeit über die Grenzen: der sanfte Druck der EU. – RAUM – Österreichische Zeitschrift für Raumplanung und Regionalpolitik.* 37. März. 18–21. o.
- Magyarország–Ausztria Phare CBC Program Kisprojekt Alap (HU001503) – Értékelő tanulmány.* (2004) VÁTI TFI – BMGE TKK., Budapest.
- Gordos, H. M. (2003) *Monitoring Report No. M/HU/CBC/03063 – Hungary–Austria CBC 2000 HU0015.* NARD, Budapest.
- Gordos, H. M. (2003) *Monitoring Report No. M/HU/CBC/03066 – Hungary–Austria CBC 2001 HU0108.* NARD, Budapest.
- Gordos, H. M. (2003) *Monitoring Report No. M/HU/CBC/03071 – 2002 Cross-Border Co-operation Programme Hungary–Austria (2002/000-317).* NARD, Budapest.
- Phare CBC Kisprojekt Alap típusú programok a Nyugat-dunántúli régióban 1995–1999.* (2002) VÁTI TFI, Budapest.
- Small Projects Fund HU.00.15.03 Standard Summary Project Fiche.* VÁTI TFI, Budapest.

PROGRAM EVALUATION – CASE OF HUNGARY–AUSTRIA PHARE CBC SMALL PROJECT FUND 2000

LADOS MIHÁLY

One of the engine to initiate and develop cross-border co-operation in the border region of Hungary and Austria is that the European Union pays particular attention to border regions as it has usually been lagging behind regions. For the member states the Interreg, for the non-member states along the EU border the Phare CBC programme supports the implementation of cross-border initiatives. The increasing dense, and depth, additionally vary of co-operations may move this process from a neighbour position divided by the state boundary towards an integrated (border) region. The success and popularity of the program within the European Union is signed by the new proposal for the forthcoming 2007–2013 programming period of the EU regarding cross-border co-operation. In future the Community Initiatives will be rejected from the financial tools of European Regional Policy. However, CBC issues will move to Structural Funds objectives. It is required to stop for a moment and evaluate that how each program promotes the process of the integration process of border regions. This study makes some efforts to get this process through the ex-post type evaluation of the Hungary–Austria Phare CBC Small Project Fund 2002. The key components of the research are the evaluation of relevance, coherence, efficiency, effectiveness and sustainability both on program and project level. The study pays particular attention to cross-border partnership of the implemented projects.